

PALĪGS
LATVIEŠU VALODAS
PAREIZRAKSTĪBĀ

D. Guļevska, A. Miķelsone, T. Porīte

AVOTS

Autores pateicas Dr. hab. philol. Ojāram BUŠAM
par konsultācijām ģeogrāfisko nosaukumu pareizrakstībā.

Vāku noformējis Uldis BALTUTIS

Korektore *Ilze Čerņevska*
Datormaketētāja *Lilija Rimicāne*

Palīgs latviešu valodas pareizrakstībā. D. Guļevska,
A. Miķelsone, T. Porīte. – R.: Avots, 472. lpp.

Vārdnīca sniedz informāciju par literārajā valodā lietoto vārdu pareizrakstību.

Vārdnīcas pielikumā iekļauti svarīgākie pareizrakstības noteikumi, norādīta ģeogrāfisko nosaukumu pareizrakstība, doti arī biežāk lietotie saīsinājumi un apzīmējumi.

Vārdnīca paredzēta plašam lasītāju lokam, īpaši skolu jaunatnei un studentiem.

© D. Guļevska, A. Miķelsone,
T. Porīte, 2000

ISBN 5-401-01097-4

SATURS

Vārdnīcas uzbūve	5
[Vārdu saraksts]	9
Ģeogrāfiskie nosaukumi	427
Saīsinājumi un apzīmējumi	458
Svarīgākie pareizrakstības noteikumi	467

VĀRDNĪCAS UZBŪVE

Saisinājumi

apz. – apzīmējums
dat. – datīvs

dem. – deminutīvs
(pamazināmā forma)

divd. – divdabis

dsk. – daudzskaitlinieks

ģen. – lietojams tikai
ģenitīva formā

īp. v. – īpašības vārds
lietv. – lietvārds

mērv. – mērvienība
mērv. apz. – mērvienības
apzīmējums
p. – persona

pag. – pagātne
s. – sieviešu dzimte
v. – vīriešu dzimte

vsk. – vienskaitlis

Apzīmējumi

- ˙ – zilbei, kurā ir vārda akcents (**nekad** [neˈkad])
- ˘ – stieptajai zilbes intonācijai (**plāns** [plāns])
- ˆ – lauztajai zilbes intonācijai (**plāns** [plāns])
- \ – krītošajai zilbes intonācijai (**kaitēt** [kāitēt]) vai nestieptajai intonācijai divintonāciju sistēmā
- – zilbes robežai (**abiturients** [abituri-ents])
- uo – divskanīm (**jods** [juods])
- ō – garajam patskanim (**jods** [jōds])

^{1, 2} – homogāriem (**revolucionārs**¹; *s.* **-re**, **-ru** un **revolucionārs**² (*īp. v.*))

/ – vārda daļai, kam pievienojamas saīsināti rakstītās gramatiskās formas (**brālis**, **-ļa**)

1. Vārdi sakārtoti alfabēta secībā: a, ā, b, c, č, d, e, ē, f, g, ģ, h, i, ī, j, k, ķ, l, ļ, m, n, ņ, o, p, r, s, š, t, u, ū, v, z, ž. Garo patskaņu burti alfabētiskajā kārtojumā nav šķirti no īso patskaņu burtiem. Ja vārdi atšķiras tikai ar patskaņu garumu, pirmajā vietā dots vārds ar īso patskani (*masa*, *māsa*).

Regulāri atvasinātie sieviešu dzimtes personu nosaukumi (parasti saīsinātā rakstījumā) novietoti līdzās attiecīgajiem vīriešu dzimtes vārdiem: **skolotājs**; *s.* **-a**. Salikteņi ar *-veidīgs* doti pie attiecīgā salikteņa ar *-veida*: **lodveida ģen.**; **lodveidīgs**.

Līdzās lietvārdam doti neregulāri atvasināti deminutīvi (pamazināmās formas): **deguns**, *dem.* **deguntiņš**.

2. Līdzvērtīgi rakstības resp. atvasinājuma varianti (paralēlformas) ievietoti vienā un tai pašā šķirklī: **mājinieks**; *s.* **-ce**, **-ču**, **mājnieks**; **prozaisks**, **prozisks**. Ja viens no variantiem ir mazāk ieteicams, tas iespiests gaišiem burtiem un aiz tā dots vairāk ieteicamais variants: *mākle/ris*, *-ra*; *s.* **-re**, **-ru**, **starpnieks**; šīgada *ģen.*, **šāgada**; turklāt ieteicamais variants dots arī īpašā šķirklī: **starpnieks**; *s.* **-ce**, **-ču**; **šāgada ģen.**

3. Līdzās saliktenim parādīts attiecīgais vārdu savienojums, ja tas ir pieļaujams un semantiski neatšķiras no salikteņa: **pilsonkarš**, **pilsoņu karš**.

4. Vārdi, kuru rakstība un locījumu formas ir vienādas (homogāri), parasti novietoti vienā un tai pašā šķirklī: **rota** (*rotaslieta*; *karaspēka apakšvienība*). Ja viens no homogāriem ir lietvārds, otrs – īpašības vārds, šķirklī dota attiecīga norāde: **kuriozs** (*lietv.*, *īp. v.*). Īpašības vārds atrodas atsevišķā šķirklī, ja lietvārdam ir vīriešu un sieviešu dzimtes formas: **revolucionārs**¹; *s.* **-re**, **-ru** un **revolucionārs**² (*īp. v.*). Līdzīgs novietojums ir homogāriem,

rādīta attiecīgā zinātnes nozare: **bumbie/re**, -ru (*koks*) un **bumbie/ris**, -ra (*auglis*); **dīvmāju** *gen.* (*botānikā*),

b) apaļajās iekavās stāviem burtiem dots vārda lietojuma piemērs: **ilggadējs** (ilggadējs darbinieks); **ilggadīgs** (ilggadīgs augs).

8. Ķīmisko elementu nosaukumiem pievienoti to simboli, mūsdienu mērvienību nosaukumiem – to apzīmējumi: **cēzijs** (*simbols Cs*); **vats** (*apz. W*).

A

abaka (<i>šķiedra</i>)	ābolājs
abaks (<i>arhitektūrā, matemātikā</i>)	ābolipš
abatija	ābolkūka
aba/ts ; s. -te , -šu	ābols
abažūrs	abonements
ābe/ce , -ču	abonen/ts ; s. -te , -šu
abējāds	abon/ēt , -ēju, -ē, -ē, <i>pag.</i> -ēju
abēji (abēji cimdi; abējas ragavas)	aborigē/ns ; s. -ne , -ņu
ābe/le , -ļu	aborts
ābeļdārzs	abpus
aberācija	abpusējs (abpusējs spogulis)
abhāz/s ; s. -iete , -iešu	abpusgriezīgs
abi	abpusieliekts
abinieks	abpusīgs (abpusīga piekāpšanās)
abisā/le , -ļu (<i>abisālā zona</i>)	abpusizliekts
abisāls (<i>īp. v.</i>)	abra
abituriens/ts [abituri-ents]; s. -te , -šu	abrāzija
abitūrija	abrazīvs (<i>lietv., īp. v.</i>)
ablācija	abreviatūra
ablatīvs	abris
ābolai/ne , -ņu	abrka/sis , -ša
ābolains (ābolains zirgs)	abrocīgs
	abscess
	abscisa

uzņ. uzņēmums

V volts

V·A voltampērs

vad. vadītājs, vadītāja

vai tml. vai tamlīdzīgi

val. valoda

va/s, valsts a/s valsts akciju sabiedrība

v. i. pienākumu («vietas») izpildītājs, izpildītāja

vietn. vietnieks, vietniece

vīr. vīrietis; vīriešu *ģen.*

vsk. vienskaitlis

v/u valsts uzņēmums

W vats

Wb vēbers

W·h vatstunda

W·s vatsekunde

Z ziemeļi

ZA ziemeļaustrumi

zīm. zīmējums

ZR ziemeļrietumi

ZS zirgspēja

z. v. zīmoga vieta (*dokumentos*)

SVARĪGĀKIE PAREIZRAKSTĪBAS NOTEIKUMI

Ar izskaņām atvasināto lietvārdu pareizrakstība

Garopatskaņu burti ir šādās izskaņās:

-ājs, -āja (*arājs, pārcēlāja*), **-ējs, -ēja** (*kalējs, slaucēja*), **-ēns** (*puisēns, kucēns*), **-iba** (*veiklība*), **-iklis, -ikla** (*adiklis, šaudikla*), **-ītis, -īte** (*brālītis, žubīte*), **-nīca** (*vārdnīca*), **-tājs, -tāja** (*rakstītājs, skolotāja*).

Īsopatskaņu burti ir šādās izskaņās:

-elis, -ele (*tīrelis, roķele*), **-enis, -ene** (*putenis, meitene*), **-ija** (*stacija*), **-iņš, -iņa** (*termiņš, meitiņa*), **-tava** (*saldētava*), **-tuve** (*ģērbuve*), **-ulis, -ule** (*šūpulis, caurule*).

Gan garā, gan īsā patskaņa burts var būt šādās izskaņās:

-atne, -ātne (*jaunatne, zinātne*), **-eklis, -ekle, -ēklis, -ēkle** (*grābeklis, kavēklis*), **-eknis, -ekne, -ēknis, -ēkne** (*staipeknis, audzēknis*).

Garais ā ir vārdos *atklātne, pagātne, piestātne, zinātne*, pārējos atvasinājumos rakstāms **a** (*senatne, svešatne* u. c.).

Burts ē ir atvasinājumos no darbības vārdiem, kam tagadnes 3. personā ir galotne **-ē** (*perē – perēklis, traucē – traucēklis*). Pārējos atvasinājumos rakstāms **e** (*jauneklis, gūsteknis* u. c.).

Ar izskaņām atvasināto īpašības vārdu pareizrakstība

Garopatskaņu burti ir šādās izskaņās:

-āds (*savāds*), **-āks** (*lielāks*), **-ējs** (*vidējs*), **-īgs** (*draudzīgs*).

Īsopatskaņu burti ir šādās izskaņās:

-ens (*irdens*), **-gans** (*brūngans*), **-isks** (*tautisks*).